

ISSN: 2757-6000

**Fatih KARAKAYA**

Elazığ Kaya Karakaya GSL Resim Bölümü

karakayafatih23@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2132-2394

**Doğan GÜNEŐ**

MEB

dogan5001@hotmail.com

## **LEONARDO DA VİNCİ’NİN “SON AKŞAM YEMEĞİ” ADLI ESERİNİN İKONOGRAFİK ANALİZİ BAĞLAMINDA ÇÖZÜMLENMESİ**

### **Özet**

Milano Dükü Ludovico Sforza’nın, 1495 yılında Santa Maria Dele Grazie kilisesi duvarına yapılması için Rönesans’ın önemli sanatçılarından Leonardo Da Vinci’ye sipariş verdiği "Son Akşam Yemeği" tablosu; İsa’nın çarmıha gerilmeden önce havarileriyle paylaştığı anın betimlendiği önemli bir başyapıttır. Sadece döneminin önemli bir sanat eseri değil, bunun yanı sıra insanlık tarihi bağlamında enigmatik yapısıyla her dönem merak ve ilgi uyandıran, ayrıca kullanılan yöntem ve teknikle de öncü bir eserdir. Bu eserin önemine binaen İkonografik Analiz yöntemi kullanılarak çözümlene yapılması ön görülmüőtür.

Erwin Panofsky’nin 20. yüz yılın ilk dönemlerinde yoğun çalışmaları sonrasında ortaya koyduğu sanat eseri çözümlene yöntemlerinden ikonografi ve ikonoloji, sanat tarihi için ehemmiyetli bir konuma sahiptir. Toplamda üç bölümden oluşan bu yöntemin ilk kısmını “doğal konu”, ikinci kısmını “danışıklı konu” ve üçüncü kısmını ise içsel anlam olarak tanımlanan “içerik” kısmı oluşurmaktadır. İkonografik çözümlenmede amaç özellikle biçimin

## Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" Adlı Eserinin İkonografik Analizi Bağlamında Çözömlenmesi

analizinde olayın geğtiği dönemin de özelliklerinin göz önünde bulundurularak anlaşılması, en ince ayrıntısına kadar sorgulanması ve yorumlanmasıdır. Bu çalışma ile ikonografik analiz yöntemi kullanılarak, Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" adlı sanat eserine çok yönlü bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Başta eserin oluştuğu dönemin kültürel nitelikleri, sanatçının üslubu ve kültürel ortamın sanat yapıtına katkısını belirlemek amaçlanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği, İkonografik Analiz, Resim Sanatı

### Analysis of Leonardo Da Vinci's Work "The Last Supper" in the Context of Iconographic Analysis

#### Abstract

The painting "The Last Supper", which the Duke of Milan Ludovico Sforza ordered Leonardo Da Vinci, one of the most important artists of the Renaissance, to make on the wall of the church of Santa Maria Dele Grazie in 1495, is an important masterpiece depicting the moment that Jesus shared with his apostles before the crucifixion. It is not only an important work of art of its period, but also a pioneering work that arouses curiosity and interest in every period with its enigmatic structure in the context of human history, as well as with the methods and techniques used. Based on the importance of this work, it was suggested to analyze it using the Iconographic Analysis method.

Erwin Panofsky's 20. iconography and iconology, one of the methods of analyzing works of art that he revealed after intensive studies in the first periods of the hundred years, have an important position for art history. The first part of this method, which consists of three parts in total, is the "natural subject", the second part is the "consulted subject" and the third part is the "content" part, which is defined as the inner meaning. The purpose of iconographic analysis is to understand, question and interpret to the finest detail, especially by taking into account the characteristics of the period in which the event took place in the analysis of the form. With this study, a multi-faceted perspective on Leonardo Da Vinci's "The Last Supper" art work has been tried to be created by using the iconographic analysis method. First of all, it is aimed to determine the cultural characteristics of the period in which the work was composed, the artist's style and the contribution of the cultural environment to the work of art.

**Keywords:** Leonardo Da Vinci, The Last Supper, Iconographic Analysis, Art of Painting

## GİRİŞ

İkonografi, bir sanat eserinin temsil ettiği her olguyu, farklı boyutlarıyla tanımlamaktadır. Çalışılan konunun hem sanatçı hem de sanat eseri bağlamında ele alınmasıdır. Özellikle bir konunun dini, efsanevi bir konu ile bağlantılı olabileceği gibi, geleneksel bir görüntüye bağlı olabilmektedir.

Bilineceği üzere ikonografi, bir sanat tarihi disiplindir ve kendisini sanat eserinin plastik unsurlarından ziyade, konusu ile ilişkilendirmektedir. Örneğin; sokakta yürüyen iki kişi selamlaşırken, bunlardan birisi şapkasını kaldırarak selam verdiği zaman karşısındaki kişi bunun bir selam olduğunu algılar. Bu da otomatik olarak buradaki o değişimi yani karşıdan selam veren adamı ve oradaki o detayın değişimini, şapkasını kaldırmasını, tamamen resmi bir algılama içinde anlar (Panofsky, 1970). Böylece anlamın konusuna giriş yapılmakta ve belirli bir objenin görsel formunu tanımlayarak algılanması, uygulamadaki tecrübeye dayanak yapılmaktadır. Aynı zamanda belirli hareketlerin olaylarla ilişkilendirmesi yapılarak, okuyucuların içinde belirli bir reaksiyon oluşturulmaktadır. Tanıdığımız insanlar bir hareketiyle bizlere iyi ya da kötü bir algıya sahip olup olmadıklarını aktarabilir, bizlere olan hislerinin yanlış ya da düşmanca olup olmadığını hissettirebilirler. Bu psikolojik nüansların bizleri anlamın ötesine götürdüğünü de unutmamak gerekir. Aradaki anlaşılabilen anlamlar genellikle özdeşleyim (Einfühlung) ile tanımlanır fakat bunu anlamak için belirli bir hassasiyete ihtiyaç duyulur. Bu hassasiyetin yine kişinin pratikteki tecrübesinden kaynaklandığını unutmamak gerekir.

Özünde ikonografi; günlük olarak yaptığımız etkinliklerimiz ya da gün içinde nesnelere olan ilişkilerimizdeki yakınlık ya da uzaklığı ile ilgili olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, günlük yaşama ait eylemlerimizin ve nesnelere hem yaşamsal anlamını, hem de dışavurumsal anlamını içerebilir. Ayrıca her ikisi de kategorize edilebilir. Bu iki anlam temel veya doğal anlamları oluşturur. Kişinin şapkasını kaldırılmasından selam verdiğini anlamamız tamamen yorum kısmına bağlıdır. Bu kökenine bakıldığında, Batı Dünyası ya da ortaçağ şövalyeleri ile ilişkilendirildiğini görmekteyiz. Önemi anlamak için de objelerin ve olayların pratikte nasıl kullanıldığını da bilmemiz gerekir ve bunda da gelenekler, kültürel özellikler ve ananeler işin içine girebilir. Selam veren kişi şapka hareketini yaparken bu durumun neyi sembolize ettiğini bilmeyebilir. Şöyle ki zaten buradaki anlam ikincil anlamı kapsamaktadır.

İkonografi resimsel anlamın üç katmanını birbirinden ayırt eder, bunlar;

**1. Temsili Anlam:** Temel konum veya doğal konum da denilebilir. Yani temsil edilen şeyi tanımamız anlamına geliyor. Buna teknik ve stilistik dönüşümleri de katabiliriz. Örneğin; bir orta çağ resminde nesnelere boşlukta uçuşuyor ise oranın bir parçası değilmiş gibi algılanabilirler. Temsili anlam, böyle bir farkındalığın temsil edilen şey ile ilişkilendirilmesidir. Daha da somutlaştıracak olursak; selamlama hareketinde bir izleyici, şapkasını kaldıran bir adam görebilir ama bunu bir selamlama olarak algılayamayabilir.

**2. İkonografik Sembolizm:** Kısaca semboller ve objeler seviyesinde inceleme anlamına gelmektedir. Burada tek bir kişi veya yer belirtilmiyor, aynı zamanda onunla ilişkilendirilen fikirler ve konseptler de belirtiliyor. Örneğin; erkek bir figürün elinde bir bıçak varsa Aziz Bartholome'yu temsil ettiği, kadın figürde ise şeftali varsa doğruluğu temsil ettiği şeklinde yorumlanabilir. Buradaki artistik motifleri temalara veya konseptlere bağladığımızda ikonografik sembolizm yapmış oluruz.

**3. İkonolojik Sembolizm:** Buna ise ideolojik anlama diyebiliriz. Şöyle ki bir milletin, bir dinin, bir sınıfın veya filozofik bir görüşün altında yatan etkinin araştırılmasıdır. Örneğin; "son akşam yemeği" isimli çalışmada da Leonardo da Vinci'nin kişiliğini anlamaya çalıştığımız zaman, bu sanat eserini sayısız şekilde başka belirtilerinin içindeymiş gibi ifade ederiz. Eserin kompozisyon ve ikonografik niteliklerini, "bu başka bir şeyin" daha özelleşmiş kamusal özellikleri olarak inceleriz. Aslında bu sembolik özelliklerin keşfedilmesi, ikonolojinin konusudur. İkonografinin aksine ikonoloji, yansal analizi hem de bütünsel araştırmayı gerektirir. Geçmişteki sanat eserlerinin nasıl bir bilgi ile yapıldığını bilmediğimizden ikonografi bu yorumları desteklemek için dokümanların karşılaştırılmasında kullanılır (Panofsky, 1970).

Yorumlamamızda temel üç amacı bulunmaktadır. Bunlardan;

**Birincisi;** temel ya da doğal konu olan maddeyi açıklamaktır. Burada gerçek anlamı veya Express'in anlamı açıklanacak ki bu da artistlik motiflerin dünyasını nasıl oluşturduğu ile ilgilidir.

**İkincisi;** daha doğru bir ifade ile alışlagelmiş anlamı konusunda da bu sefer hikâyeler ve orada anlatılan filmler dünyasına gitmemiz gerekir.

**Üçüncüsü;** içsel veya içerik anlamıdır. Burada da sembolik değerlerini anlamak gerekir. Bunu yaparken öncesi, tanımı, yani analizi ne ise, bu ikincisinde ikonografi ve ikonoloji analizinde yanlış yaptığımız şeyler ilk temel anlamına bakıldığında da ikonografi öncesi analizi yapıyor anlamına gelir. Professional, bir temsili anlamda oradaki hikâyelere baktığımızda ikonografik analiz yapıyoruz, sembolik değerlerine baktığımızda ise ikonolojik yorumunu yapıyoruz demektir. Bu durum tamamen burada, yani önce gerçek olarak doğalda, temelde ne anlatıyor, sonra oradaki hikâyeler ne, daha sonra da oradaki sembolik değerlerin ne olduğunu anlatır.

## LEONARDO DA VİNCİ (1452 - 1519)

Leonardo da Vinci, 1452 de Floransa'nın yakınlarında bulunan "Vinci" Kasabası'nda dünyaya geldi. Yıllar geçtikçe Leonardo'nun üstün yeteneği kendisinin de sınırlarını aşarak dâhiliğini daha farklı alanlarda göstermesini sağlayacak düzeye gelmişti. Böylece Leonardo, döneminin olağanüstü bir ressamı, tanınmış bir heykeltıraşı, çağının aranan bir mimarı ve müzisyeni olarak tanındı ve de parladı (Defeo, 2004).

## Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" Adlı Eserinin İkonografik Analizi Bağlamında Çözümlemesi

İtalya'nın Toskana kısmındaki belgelere dayanılarak, Leonard'nun aile izlerine 1300'lü yıllardan itibaren izleyebilmek mümkündür. Leonardo yasak bir aşkın meyvesidir. O dönemde resmi olmayan bir ilişkinin sonucunda dünyaya gelmesinin sonuçları birçok çocuğu etkilediği gibi Leonardo'nun yaşamını da etkileyecektir (Gürkan, 2003).

Leonardo yirmili yaşlarına girdiğinde Floransa ressamlar loncasına resmi giriş yaptı. Bağımsız olarak da resim siparişleri alabilmesine rağmen Verrocchio'nun atölyesinde çalışmayı tercih etti. O dönemde popüler olan Meryem Ana resimlerine ve Müneccim Kralların Tapınması adlı eserlerinin yapımına başladı (Unat, 2012).

*“Leonardo: sayısız kâğıdı felsefi, bilimsel denemelerle, notlarla dolduran, geometrik, mekanik, anatomik taslaklarla, yazılacak kitap, yapılacak makine tasarılarıyla kaplayan adam; bu notları, saygısız bakışlardan korumak için, ancak ayna karşısında okunabilen ters harflerle yazan, üstelik gizli tutup kimseye göstermeyen-ya da pek seyrek gösteren bir sanatçıydı (Koyré, 2002).”*

Leonardo'nun entelektüel merakı ve hayal gücü, geniş defter koleksiyonunda anlatılan birçok fikir ve icat üretti. Bunlar bilimsel diyagramlar (paraşüt, helikopter ve askeri tank gibi gelecekteki icatları tahmin eden), anatomik ve botanik eskizler ve çizimler ve resim üzerine felsefesini içerir. Sanat tarihçisi EH Gombrich'in dediği gibi, "İnsan bu sayfaları ne kadar çok okursa, bir insanın tüm bu farklı araştırma alanlarında nasıl başarılı olabileceğini ve hepsine önemli katkılarda bulunabileceğini o kadar az anlayabilir" (Gombrich, 1995).

Milano'da yaşadığı süreçte (1482-1500) Leonardo, mühendislik dalında peş peşe buluşlar yapmış, bazı buluşları 1503 yılında Osmanlı Sultanı II. Beyazıt'a gönderdiği bir mektupta anlatmıştır. Bu mektupta Haliç'in üzerine yapmayı planladığı bir köprüyle, gemilerde toplanan suyu tahliye edecek bir su çarkından ve bir yel değirmeninden bahsetmektedir. Ancak önerileri karşılık bulmamıştır (Topdemir, 2012).

Dönemin başlamasını sağlayan Hümanizm, insana kendi öz güvenini kazanmasında önemli etkide bulunarak insana, insan olmaktan gurur duymasını öğretmiştir. Bu düşünce yapısı, Ezoterizmin ve beraberinde bu öğretiyi kendi inşasında bulunduran Masonluğun bütün Avrupa'da kısa bir sürede yayılmasını sağladı. Öğretinin estetik bakış açısı tüm sanat alanlarına tesir etti ve olağan üstü güzelliklerine günümüzde dahi ulaşamayan sayısız eserin meydana gelmesine katkı sağladı. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raffaello gibi üstadlarla Rönesans doruk noktasına ulaştı (Astroset, 2010).

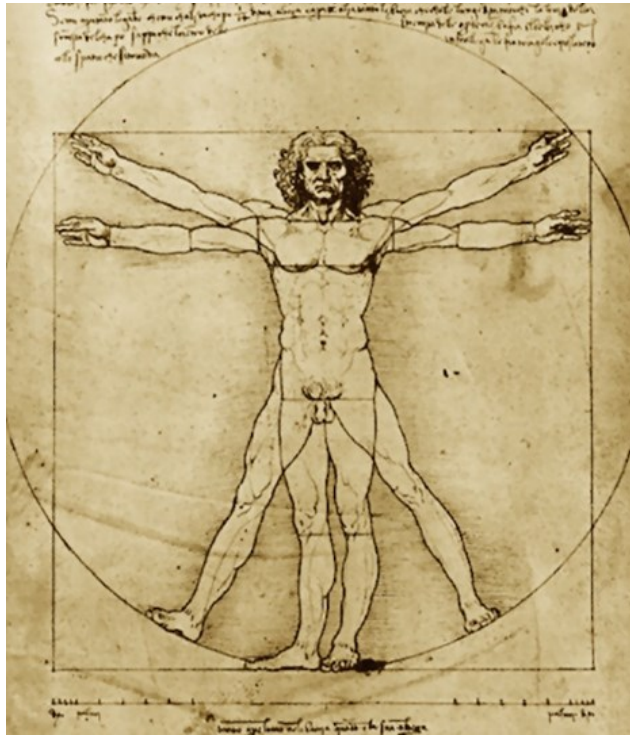
Buluşların ve bilimsel çalışmaların sahiplerinin anlaşılması ancak bu olayların yaşadığı dönemi anlamamızla mümkündür. O dönemlerde bilimle ilgilenenler iki kaynaktan beslenmekteydi. Birincisi, İncil ve diğeri ise kendinden önceki bilim adamlarının bıraktığı çalışmaları. Deney yapmanın birçok yanı sıra sebep olacağına olan inanın aksine Leonardo bilimsel bilginin kaynağını kanıtlanmamış düşüncelerin değil, ardı ardına tekrarlanışla yapılan deneyler olduğunu iddia eden ilk kişiydi. Osmanlı ve Antik Yunan' da olduğu gibi Leonardo da bilimsel çalışmalarında matematik ve diğer bilimleri kullanmış kendi dönemindeki nadir

## Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" Adlı Eserinin İkonografik Analizi Bağlamında Çözümlemesi

insanlardan biridir. Matematikte birçok kanunun icat edilmediğinden çalışmalarının çoğu olumsuz sonuçlanmıştır. Diğer önemli bir sorun ise ölçü aletlerinin yetersizliği ya da olmayışdır. Bu engellere rağmen birçok alanda öncülük yapmış olan Leonardo Da Vinci insanın temel unsur olarak ele almış, mimari dâhil birçok alanda insanın ölçülerindeki altın oranı bulmuş, mükemmel oranlarla İnsanın meydana geldiğini ortaya çıkarmıştır.

Leonardo da Vinci anatomi çalışmalarını genellikle hayvanlar üzerinde yapmıştır. Bilgiye ulaşmak için deney ve gözlemlere başvurmuştur. Kedi, köpek, at gibi hayvanların yanı sıra ayı, öküz, maymun, domuz gibi hayvanların anatomisini de incelemiştir. Bu çalışmalarında insan ve hayvan anatomilerini kıyaslamıştır (Lombardero & Yllrea, 2019).

Leonardo'nun adı, ilerde Rönesans Hümanizmi olarak bilinen entelektüel hareket/felsefe ile yakından ilişkilendirilecektir. Klasik dünyanın değerlerine ve ideallerine dönüşü teşvik ederken, aynı zamanda "insan olmanın" ne olduğuna da vurgu yapmıştır. Rönesans sanatçısının estetik güzellik, etik, mantık ve bilimsel ve matematiksel ilkeleri öğrenerek elde ettiği - kişinin tam potansiyeline ulaşmasıyla "yüksek" eğitime ve "sivil erdem" teşvik edilmesine büyük önem verilerek, uygarlığı ilerletebilir diyen Leonardo; sanat, anatomi, mimarlık, geometri, kimya ve mühendislik disiplinlerine olan tutkulu ilgisiyle "Rönesans adamı" unvanını fazlasıyla hak etmiştir.



*Leonardo da Vinci "Vitruvius Adami"*

Milano'dayken Leonardo, insan anatomisini gözlemlemek için çok zaman harcadı. İnsan bedenlerinin nasıl hareket ettiğini, nasıl inşa edildiğini ve orantılı olduğunu, sosyal

## Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" Adlı Eserinin İkonografik Analizi Bağlamında Çözümlemesi

katılım ve iletişimde nasıl etkileşime girdiğini ve jest ve ifade alışkanlıklarını yakından inceledi. Bu, belki de neden bu dönemden kalma bu kadar az tablosu olduğunu açıklamaya yardımcı olan zaman alıcı ve özenli bir girişim olduğu görmekteyiz. Toplamda sadece altı, ya şimdi kaybedilen ya da hiç başlamayan üç komisyon önerisiyle birlikte yine de olağanüstü büyük bir çizim kütüphanesi bırakan Leonardo'nun gözlem konusundaki ustalığının ve insan duygularını iletme yeteneğinin kanıtı olduğunu görmekteyiz.



*Leonardo da Vinci "Mağaradaki Madonna"*

### LEONARDO DA VİNCİ'NİN "SON AKŞAM YEMEĞİ" ADLI ESERİNİN ANALİZİ

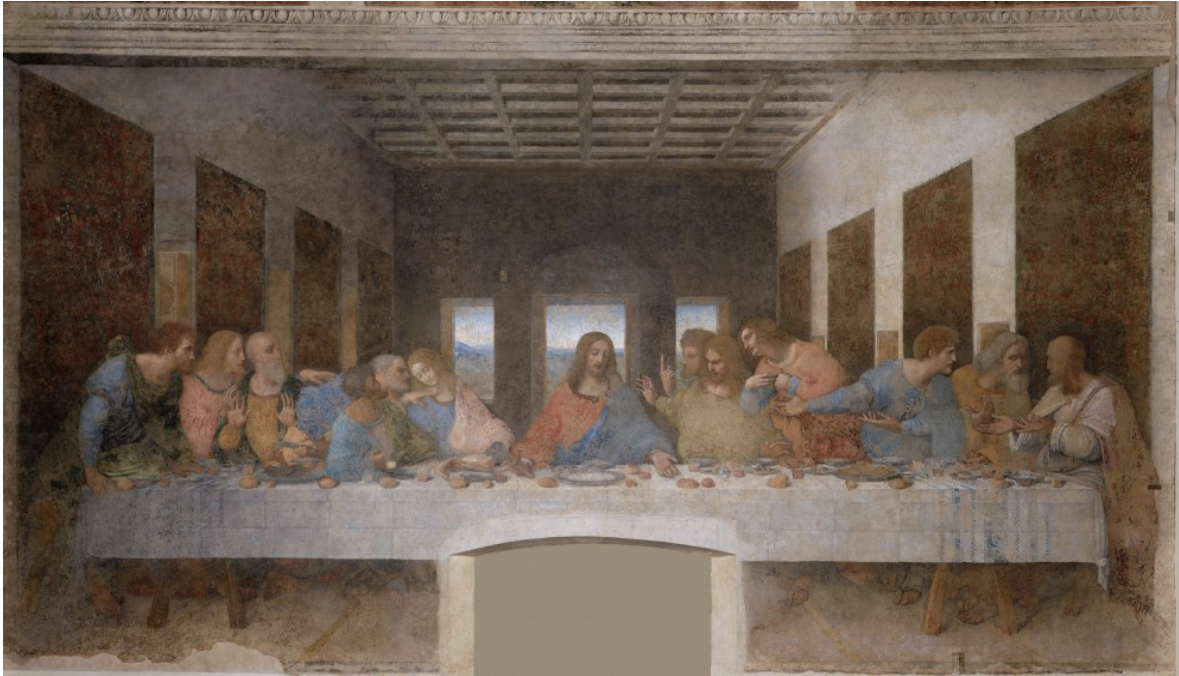
Son akşam yemeği isimli eser, Milano yakınlarındaki Santa Maria Dele Grazie'nin yemek salonu duvarına kuru fresko tekniği ile Leonardo da Vinci tarafından yapılmıştır. Resimde geleneksel fresko tekniğinin dışında farklı bir teknik kullanmıştır. Ressam burada yağlıboya ve temperanın bir karışımı kullanılmış ve geleneksel freskoda resim ıslak sıva üzerine uygulanırken burada kuru sıva üzerine yapıldığı için boya duvara tam olarak işlememiştir. Dolayısı ile resimde kısa bir süre sonra bozulmalar başlamıştır.

## 1) Doğal Anlam ( Olgusal ve İfadesel Anlam )

Çalışmada ilk dikkati çeken 12 havari ve kompozisyonda ortaya yerleştirilmiş Hz. İsa figürüdür. Bütün figürlerin vücutları izleyene doğrudur. Arka planda bir oda ve dışarıya açılan 3 pencere mevcuttur. Resmin, İncil'den bir kesit olan son akşam yemeğinde; Hz İsa ve on iki havarisi yemekten Hz. İsa tarafından, "içinizden biri bana ihanet edecek" dediği anı ve havarilerin Hz İsa'nın bu sözlerine karşılık verdikleri reaksiyonu anlatıyor. Resimde Hz. İsa'nın en yakın müritlerinin bu şok edici sözlerin ardından değişik tepkiler verdiğini gösteriyor.

## 2) Uzlaşmalı Anlam ( İkincil Anlam )

Hz. İsa şaraba ve ekmeğe doğru uzanıyor bu an efkariyaya ayininin başlangıcı diğer bir adıyla kutsal komünüyondur. Burada Hz İsa bu ekmeği tutun, bu benim vücudumdur, bu şarabı alın, bu benim damarlarımdaki kanımdır ve beni hatırlayın diye hitap ediyor. Hz İsa'nın ekmeğe ve şaraba doğru uzandığını görebiliyoruz. Burada dikkat çekici bir nokta da Hz İsa'nın eli şaraba doğru uzanırken aynı zamanda bir kâseye doğru da uzanıyor. Bu kâseye Yahuda da uzanmakta, Yahuda Hz İsa'ya ihanet edecek olan havaridir. Romalılar Hz İsa'ya ihanet etmesi için ona 30 adet gümüş vermiş ve gümüşlerin içinde olduğu keseyi de sağ eliyle tutmaktadır.



*Leonardo da Vinci "Son Akşam Yemeği"*

Hz. İsa yüzü gölgelenmiş bir şekilde kendini geri çekiyor. Ancak aynı zamanda kâseye de ulaşmaya çalışıyor. Aslında Hz İsa'nın kendine kimin ihanet edeceğini bulmasının yollarından biri de bu ifadedir. Onunla aynı kâsedan yiyen ve onunla paylaşan kişidir. Resme bakıp akşam yemeğini yemekte olan 13 kişiyi gördüğümüzde, hemen bunun son akşam yemeği



olduğu aklımıza geliyor. Rönesans döneminde ilahiyi sembolize etmek için hâlâ kullanılmaktaydı. Baktığımız resim de bu tip simgeler kullanılmamış olmasına rağmen, resme baktığımızda merkezdeki kişinin ilahi olana ilişkin olduğunu hemen hissedebiliyoruz.

### 3) İçsel Anlam ( İçerik - Muhteva )

Figürlerin her biri bu alanın içinde duran bir anıt gibidir. Aynı zamanda bu figürler, masa için çok kalabalık ve bu kalabalık ile Hz İsa'nın mükemmelliğini sarıp sarmalayan bir enerji yaratmıştır. Hz. İsa formu eş kenar bir üçgen oluşturuyor. Başı bir dairenin merkezinde ve başını çerçeveleyen pencere aynı zamanda hale işlevi görüyor. Hz İsa'nın bulunduğu sükûnet içindeki bu ilahide merkez var. Bu merkezin çevresinde ise hataları, korkuları, endişeleri ile insanoğulları bulunuyor. Leonardo Da Vinci tarafından yapılmış olan bir resim, bu çok yönlü sanatçı eseri, matematiği, bilimi birçok şeyin bileşimini kullanıyor. Daha önceki dönemlerde yapılmış olan son akşam yemeği tasvirlerine baktığımızda, masada daha çok boş alan olduğunu ve odada pek çok dekoratif öge bulunduğunu görürüz. Leonardo ise her şeyi yalınlaştırmayı tercih etmiş. Bu sayede dikkatimizi figürlerin ve yüz ifadelerin üzerine odaklanmasını sağlamıştır. Dikkatle bakacak olursak masanın arkasında oda yok, neredeyse tüm alanı figürler kaplıyor ve aslında bu figürler dünyalarımızı ayrıştırıyor. Hz. İsa ve havarilerinin bulunduğu alana girmemize imkân yok. Onlar da bizim alanımıza geçemiyorlar. Sanatçı adeta onlarla aramıza bir sınır çekmiş gibidir. Yüz ifadelerine bakacak olursak; Hz. İsa çok huzurlu ve dingin bir şekilde aşağı bakıyor, bir eli yukarı, diğeri ise aşağı dönüktür. Hz. İsa'nın sağ tarafında üçlü bir grup ve Yahuda'yı görüyoruz. Gölge de bizden uzaklaşıyor, boynunun dönmüş olması bize Yahuda'nın gece kendini atacağını hatırlatıyor, geri çekilen odasının arkasında Hz. İsa'nın koruyucusu olan Aziz Peter görüyoruz. Elinde tuttuğu bir bıçak var, yüzündeki ifade ise o kim, seni savunmalıyım der gibidir. Bu üçlü grupta Yahuda ve Aziz Peter den sonraki kişi Aziz John olmalı, Aziz John kadere boyun eğmiş gözleri kapalı bu son akşam yemeği tabloları için gelenekselleşmiş bir görüntüdür. Bize göre sağ tarafta olan üç figür de oldukça ilgi çekicidir.

Leonardo bir kişinin karakterini ruhunu yansıtmak için bedeni ve beden dilini etkili şekilde kullanıyor. Bu resimde de dört tane üçlü grup oluşturmuş. Bu figürler birbirleri ile adeta örülmüş gibi etkileşim halinde, tüm figürlerin duygusal tepkileri çelişiyor. Bunun yanında resimde duygusal bir gerilim yaratıyor. Bu grupta çok enteresandır ki, Tomas yukarıyı işaret ediyor ve adeta bu Tanrı'nın takdiri mi diye soruyor, aramızdan birinin sana ihanet edecek olması tanrının planı mı diyor. Bu parmak aynı zamanda Hz. İsa'nın yarasına işaret ederek onun gelecekte yeniden dirilmesini de ima ediyor. Flip ve büyük James yan yana duruyorlar biri kollarını açmış, diğeri ellerini birleştirmiş. Bu resimle daha önce yapılmış olan son akşam yemeği resimlerini karşılaştırdığımızda önceki resimler de figürlerin birbirlerinden ayrı olduğunu göreceğiz, baktığımız resimde ise figürler bütünleşik (kapalı) bir kompozisyon içindeler, bütünleşmiş kompozisyon yapısı yüksek Rönesans dönemi resimlerinde gördüğümüz karakteristik öğelerden biridir.

Leonardo resimde; derinlik vermek ve sahneyi uzatmak için perspektif kullanmış ve böylece yanıltıcı bir alan yaratmıştır. Resimde en çok hissedilen Hz İsa'nın kutsal olmasıdır.

Bunu da Hz İsa ortada sükûnet içinde durmasından ve bütün perspektif çizgilerin onu öne çıkartıyor olmasından anlıyoruz. Sanatçının resimde kullandığı perspektif çizgileri ile bizim buradan baktığımız perspektif çizgileri çelişiyor. Aslında bu resmi doğru perspektifle görmemiz için Hz. İsa ile aynı seviyede olmamız gerek, yani üç veya dört metre yukardan bakmak gerekir.

## SONUÇ

Leonardo'nun başarı listesi oldukça geniştir. Yüksek Rönesans'ın belirleyici bir figürü olarak, Batı sanatı ve medeniyetinde yeni bir şafağın başlamasına yardımcı oldu. En etkili teknikleri arasında, ufuk noktalarını öncü kullanımı, imzası olan sufumato yöntemindeki yumuşak bulutlama efekti, ışık ve karanlık arasındaki dinamiklere ilişkin derin anlayışı ve figürlerinin büyüleyici ve gerçekçi bir görünüm yaratan esrarengiz yüz ifadeleri vardır. Kalite resimlerine, icatlarına, hassas anatomik ve topografik çizimlerine, hidrolik ve mekanik tasarımlarına ve mimari başarılarına eklenebilir. Sanat tarihçisi Martin Kemp'in sözleriyle, "ister mühendis, ister sağlık görevlisi, ister sanatsever, ister her neyse, insanların hayal gücünü böylesine kontrol altına almış" bir sanatçının başarılarını özetlemek zor.

Bu başarıları arasında özellikle belleklere kazınan "Son Akşam Yemeği" resmi İsa'nın çarmıha gerilmeden önce müritleriyle paylaştığı son yemeğin ünlü İncil hikâyesini anlatmakta olan bu eser sanat tarihinde ikonoloji bilimi bağlamında değerli bir başyapıttır. Bu çalışmada İkonografik yöntem analizinde birinci bölümde, olgusal ve İfadesel anlatımın çıkarımında; İsa onlara içlerinden birinin kendisine ihanet edeceğini söyledikten sonraki anın tanımlanması gerçekleşir. İkinci kısım olan Alt anlamda Yahuda'nın aldığı gümüşün bulunduğu keseyi tutarak gölgelerde durmasını ihanetinin kanıtı olarak diyalektik kurgusalı ortaya koyar. Havarilerin her birin ayrı ayrı farklı şaşkınlık ve inançsızlık ifadeleriyle işlenmesi, aynı anda İsa'nın ve Yahuda'nın kadehe uzanması, Yahuda'nın İsa'ya ihanet eden kişi olmasını işaret etmektedir. Üçüncü yani İçerik ve Muhteva kısmında da, İsa'yı resimsel uzamın merkezine yerleştiren ve diğer tüm unsurların ortaya çıktığı tek noktalı perspektif kullanımıyla birleşen karmaşık ayrıntıdır. İsa'nın Efkariya'ya atıfta bulunarak ekmeğe ve bir kadeh şaraba uzanıyor olmasının arkasında, pencerelerden görülen, idealize edilmiş bir manzara uzanmaktadır. Belki de göksel cenneti ima etmekte ve üç pencere ile de muhtemelen kutsal üçlüyü simgelemekte olduğunu düşünebiliriz.

Ayrıca bu çalışma Yüksek Rönesans sanatında kaçış noktası tekniğinin kullanılması yeni bir yönelimin başlangıcı olması bağlamında öncülük ettiğini görmekteyiz. Resmin konumunu ve ortamını tamamlayacak şekilde sanat eserinin, yemek alanından mekâna doğru geçmesi ki; bu olay iki boyutlu eserin yüzeyden üç boyutlu mekâna geçişine olanak sağlamıştır. Leonardo, ondan önceki Giotto gibi, bu tür freskler için tipik olarak kullanılan su bazlı boyalar Leonardo'nun sufumato tekniğine uygun olmadığından, bunun yerine yağ bazlı boyaları tercih etmiştir. Alçı üzerine yağlı boya ile yapıldığından, mutfaktan çıkan buhar ve dumanla boyalar zamanla dökülmeye başlamıştır. Bugün, Leonardo'nun orijinal boyasının çok azı, 1999'da tamamlanan ve yaklaşık yirmi bir yıl süren son restorasyondan kalmıştır. Günümüzde

## Leonardo Da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" Adlı Eserinin İkonografik Analizi Bağlamında Çözömlenmesi

izleyicilerin sadece on beş dakika ve maksimum1300 kişinin ziyaretine izin verilen eser günümüz sanatçılara hâlen ilham vermeye devam etmektedir.

## KAYNAKÇA

Astroset, (2010)'Leonardo Da Vinci.'

[http://www.astroset.com/bireysel\\_gelisim/ezoterizm/leonardo.htm](http://www.astroset.com/bireysel_gelisim/ezoterizm/leonardo.htm) 5 Nisan 2018

Defo, R. (2004) 'The Last Supper Iconography Leonardo Da Vinci'.

<https://fatimasiddiqi.wordpress.com/2012/06/09/the-last-supper-iconography-leonardo>

[da-vinci/](#) 2 Nisan 2018

Gombrich, E.H. (1995), Sanatın Öyküsü, İstanbul, Remzi Kitabevi

Gürkan, Y. (2003). Evrensel Ğnsan Leonardo da Vinci. Ğstanbul: KastaĞ Yayınevi.

Lombardero, M., & Yllera, M. (2019). Leonardo da Vinci'nin Hayvan Anatomisi: Ayı ve At Çizimleri Yeniden Ziyaret Edildi. Hayvanlar, 9 (7).

Panovsky, E. (1970) Meaning in the Visual Arts. Harmondsworth Penguin.

Topdemir, H.G. (2012). Leonardo Da Vinci'nin Optik Çalışmaları, Dört Öge Yayınevi, (2. baskı), 37-50.

Unat, Y. (2012). & Da Vinci, L. Bir Rönesans Mühendisi: Leonardo Da Vinci, Dört Öge Yayınevi , (2. baskı), 51-66.